

Sygn. akt II AKa 439/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 lutego 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie w II Wydziale Karnym w składzie:

Przewodniczący: SSA – Jerzy Leder (spr.)

Sędziowie: SA – Adam Wrzosek

SA - Marzanna Piekarska - D.

Protokolant: sekr. sąd. Łukasz Jachowicz

przy udziale Prokuratora Jacka Pergałowskiego

po rozpoznaniu w dniu 3 lutego 2016 r.

sprawy H. R. i E. R.

w przedmiocie zadośćuczynienia i odszkodowania za poniesioną szkodę wynikłą z represjonowania J. R. za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego – art. 8 ust. 1 i art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r.

na skutek apelacji, wniesionych przez pełnomocników wnioskodawczyń: H. R. i E. R.

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 28 września 2015 r. w sprawie o sygn. akt XII Ko 36/14

- 1. uchyla zaskarżony wyrok w całości i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania,*
- 2. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adw. W. B., Kancelaria Adwokacka w W. i adw. B. K., Kancelaria Adwokacka w W. po 120 zł plus 23 % podatku VAT, tytułem udzielonej z urzędu pomocy prawnej w postępowaniu apelacyjnym wnioskodawczyniom: H. R. i E. R.,*

UZASADNIENIE

We wniosku z dnia 25 kwietnia 2014 r. (k. 2) w dniu 25 kwietnia 2014 r. (data stempla pocztowego) H. R. i E. R. złożyli wniosek o zasądzenie od Skarbu Państwa zadośćuczynienia w kwocie 300.000,00 zł oraz odszkodowania za poniesioną szkodę wynikłą z represjonowania ich ojca i męża J. R. według uznania Sądu.

W uzasadnieniu wnioskodawczynie podniosły, że w czasie pobytu w więzieniu był on torturowany zarówno fizycznie, jak i psychicznie. Wyszedł z niego z czynną gruźlicą, przetoką ropną jelita grubego i połamanymi żebrami. Po wyjściu z więzienia musiał się leczyć psychiatrycznie w sanatorium w K.. Nadto, musiał się ukrywać, zmieniał trzykrotnie nazwisko i dokumenty, zerwał kontakt z rodziną. Pozbawiony został także praw publicznych i zmuszony został pójść do przymusowej pracy. J. R. miał być inwigilowany w pracy i wyszydzany lub celowo ignorowany. Nie mógł wyjeżdżać za granicę, nawet do(...). Sytuacja ta, jak wskazały wnioskodawczynie, nie pozostała bez wpływu na ich relacje rodzinne.

W toku postępowania wnioskodawczynie H. R. i E. R. podtrzymały swoje dotychczasowe wnioski (protokół rozprawy k.109).

Prokurator wniósł o oddalenie wniosku w całości.

Wyrokiem z dnia 31 marca 1949 r. w sprawie Sr. 118/49 Wojskowy Sąd Rejonowy w Szczecinie uznał oskarżonego J. R. winnym tego, że:

a) od końca 1945 r. do połowy 1946r. na terenie S. będąc w służbie milicyjnej należał do nielegalnej organizacji (...) pod dowództwem ps (...) mającej na celu usiłowanie przemocą zmiany ustroju Państwa polskiego tj. o przestępstwo z art. 86 § 2 kkwp i za to na mocy art. 86 § 2 kkwp skazał go na karę więzienia przez lat 15 (piętnaście) z utratą praw publicznych i obywatelskich praw honorowych skazanego na lat 5 (pięć) i przypadkiem całego mienia;

b) na początku 1946 r. w czasie bliżej nieustalonym w S. dokonał dwukrotnie gwałtownego zamachu na sprzymierzonych żołnierzy A. (...)w ten sposób, że w nieustalonych bliżej okolicznościach napadł dwukrotnie na żołnierzy radzieckich i przy pomocy gwałtu odebrał za pierwszym razem napadniętym trzy karabiny z amunicją, a za drugim razem dwa karabiny z amunicją tj. o przestępstwo z art. 1 pkt. 1 i 3 dekretu z dnia 16 listopada 1945r. popełnionego dwukrotnie i za to, na mocy art. 1 pkt. 3 dekretu z dnia 16 listopada 1945 r. dwukrotnie skazał go na karę więzienia przez 12 lat (dwanaście);

c) od maja 1945 r. do bliżej nieustalonej daty 1946 r. w różnych miejscowościach P. przechowywał bez zezwolenia pistolet (...) i 120 sztuk amunicji tj. o przestępstwo z art. 3 dekretu z dnia 16 listopada 1945r. i za to, na mocy art. 3 dekretu z dnia 16 listopada 1945 r. skazał go na karę więzienia przez lat 6 (sześć);

d) od początku 1946 r. do 24 marca 1947 r. w S. przechowywał bez zezwolenia 5 karabinów z amunicją, które zdał w czasie ujawnienia się, a następnie od lipca 1948 r. do 17 października 1948 r. na terenie G. i pow. S. pistolet (...) nr (...) oraz 12 naboji tj. przestępstwa z art. 4 § 1 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. i za to, i mocy art. 4 § 1 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. skazał go na karę więzienia dożywotniego;

e) dnia 16 października 1948 r. w D. pow. S. działając wspólnie z osk. N. i Z. przy użyciu broni palnej usiłował dokonać zaboru cudzego mienie ruchomego na szkodę ob. W. J., w celu przywłaszczenia w ten sposób, że wraz z N. i Z. wtargnął do mieszkania W., sterroryzował pistoletem domowników i usiłował dokonać rabunku, do czego jednakże nie doszło albowiem napadnięta W. L. wszczęła alarm, wskutek czego napastnicy zbiegli tj. przestępstwo z art. 24 § 1 kkwp w zw. z art. 259 kk i za to, na mocy art. 259 kk skazał go na karę więzienia przez lat 10 (dziesięć);

i na mocy art. 32 i 33 kkwp wymierzył skazanemu R. karę łączną więzienia dożywotniego, utraty praw na lat 5 (pięć) i przypadek całego mienia; zaś odnośnie przestępstwa z art. 172 § 2 kkwp mającego być popełnionym przez zbycie w marcu 1946 r. w S. służbowego pistoletu (...) danemu mu do użytku służbowego jako ówczesnemu funkcjonariuszowi (...) oskarżonego R. uniewinnił. Wymieniony wyrok stał się prawomocny z dniem 06 kwietnia 1949r.

Sąd Okręgowy w Warszawie postanowieniem z dnia 11 kwietnia 2013 roku postanowił:

1. na podstawie art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. nr 34, poz. 149 z późn. zm.) stwierdzić nieważność wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w Szczecinie z dnia 31 marca 1949 r., sygn. akt Sr. 118/49, wydanego wobec J. R., syna A. i A. zd. C., ur. (...) w W., w części dotyczącej czynów z pkt. „a-d” wymienionego orzeczenia tj. z art. 86 § 2 kkwp, art. 1 pkt. 1 i 3 dekretu z dnia 16 listopada 1945r., art. 3 dekretu z dnia 16 listopada 1945 r. i art. 4 § 1 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r.;

2. na podstawie art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. nr 34, poz. 149 z późn. zm.) a contrario w części dotyczącej czynu z pkt. „e” wymienionego orzeczenia z art. 24 § 1 kkwp w zw. z art. 259 kk - odmówić stwierdzenia nieważności wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w Szczecinie z dnia 31 marca 1949 r., sygn. akt Sr. 118/49;

3. na podstawie art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. nr 34, poz. 149 z późn. zm.) w części dot. czynu z art. 172 § 2 kkwp wniosek pozostawić bez rozpoznania;

4. zasądzić od Skarbu Państwa na rzecz adw. M. W. - Kancelaria Adwokacka, Al. (...) (...), (...)-(...) W., kwotę 200,- zł (dwieście złotych) plus VAT tytułem pełnionej funkcji pełnomocnika z urzędu wnioskodawczyni H. R.;

5. na podstawie art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. nr 34, poz. 149 z późn. zm.) kosztami postępowania obciążyć Skarb Państwa.

Postanowieniem z dnia 10 czerwca 2013 roku w sprawie sygn. akt

II AKz 337/13, Sąd Apelacyjny w Warszawie, utrzymał w mocy ww. postanowienie w zaskarżonej części (k. 10 – 12).

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z dnia 28 września 2015 roku w sprawie sygn. akt XII Ko 36/14 na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, wniosek H. R. i E. R. oddalił w całości (wyrok k. 156 – 157).

Apelację od wyroku złożyły obie wnioskodawczynie.

Pełnomocnik wnioskodawczyni H. R. zaskarżył wyrok w całości na korzyść ww. wnioskodawczyni zarzucając wyrokowi , na podstawie art. 438 pkt 3 k.p.k.:

1. bezpodstawne pominięcie okoliczności, iż wobec J. R. orzeczono oprócz kary łącznej dożywotniego pozbawienia wolności, również środki karne pozbawienia praw publicznych i obywatelskich praw honorowych na okres 5 lat, jak również przepadek całego mienia (wyrok Wojskowego Sądu Rejonowego w Szczecinie z dnia 31 marca 1949 r., sygn. akt Sr 118/49), wówczas gdy penalizacja czynu kryminalnego zgodnie z art. 24 § 1 Kodeksu Karnego Wojska Polskiego w zw. z art. 259 Kodeksu Karnego z 1932 r., nie przewiduje takich środków karnych co do czynu, za który skazany został J. R. w pkt e) ww. wyroku z dnia 31 marca 1949 r., co w konsekwencji skutkowało tym, że Sąd I instancji w sposób sprzeczny z materiałem dowodowym zgromadzonym w sprawie przyjął, iż brak jest podstaw do uznania, że orzeczona i wykonana kara pozbawienia wolności jako kara za przestępstwo pospolite nie stanowi represji w rozumieniu Ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, i nie występują przesłanki do zasądzenia odszkodowania i zadośćuczynienia w związku z wykonaniem nieważnego orzeczenia;

2. bezpodstawne pominięcie faktów wynikających z przeprowadzonego w toku rozprawy dowodu z akt Instytutu Pamięci Narodowej, iż wobec J. R. wykonywano karę pozbawienia wolności przede wszystkim za działalność niepodległościową, co w ówczesnych warunkach wiązało się ze znacznie gorszym, bardziej uciążliwym niż przeciętne warunki odbywania kary pozbawiania wolności za przestępstwa pospolite, skutkiem którego to traktowania był poważny rozstrój zdrowia (stanu zarówno fizycznego, jak i psychicznego) w chwili jego zwolnienia, w konsekwencji czego Sąd I instancji w sposób sprzeczny z materiałem dowodowym zgromadzonym w sprawie przyjął, iż brak jest podstaw uzasadniających zasądzenie odszkodowania i zadośćuczynienia;

3. bezpodstawne uznanie braku adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy wykonaniem orzeczenia Wojskowego Sądu Rejonowego w Szczecinie z dnia 31 marca 1949r. sygn. Sr 118/49, a działalnością J. R. na rzecz

niepodległego bytu Państwa Polskiego, i tym samym bezpodstawne uznanie braku podstaw zasądzenia odpowiednio odszkodowania lub zadośćuczynienia, podczas gdy z przeprowadzonego w toku rozprawy dowodu z akt Instytutu Pamięci Narodowej wynika, że głównym i dominującym powodem zastosowania represji wobec J. R. była działalność niepodległościowa w ramach AK i WiN, wymierzona przeciwko władzy ludowej i żołnierzom A. (...)

4. bezpodstawne uznanie, że represje, jakie spotkały J. R. po zakończeniu odbywania przez niego kary pozbawienia wolności wskutek amnestii, nie mają znaczenia dla sprawy, podczas gdy z przeprowadzonego w toku rozprawy dowodu z akt Instytutu Pamięci Narodowej wynika, że podstawową przyczyną dalszych represji było uprzednie skazanie za działalność niepodległościową (tj. wykonanie orzeczenia), przez co niezasadnie uznano brak przesłanek do zasądzenia odszkodowania i zadośćuczynienia;

5. oparcie rozstrzygnięcia na okoliczność skazania J. R. za przestępstwo kryminalne i bezpodstawne przyjęcie, że wykonanie wobec J. R. kary pozbawienia wolności w wymiarze 9 lat stanowi wykonywanie słusznej i sprawiedliwej kary za przestępstwo pospolite, gdyż nie przekracza to granic kary którą można było wymierzyć za to przestępstwo, i bezpodstawne nadanie tej okoliczności decydującego znaczenia dla rozstrzygnięcia, w sytuacji jednoczesnego skazania J. R. tym samym wyrokiem za prowadzoną na szeroką skalę działalność niepodległościową, w sytuacji gdy powszechną praktyką organów ścigania w okresie tzw. utrwalania władzy ludowej w latach 1944-1956 było przypisywanie żołnierzom podziemia niepodległościowego czynów kryminalnych w miejsce politycznych, celem ukrycia prawdziwego charakteru i zakresu zbrojnego oporu przeciwko nowej władzy i prawdziwych motywów działania takich osób, oraz ich dalszego napiętnowania i zdeprecjonowania, a wręcz poniżenia w oczach społeczeństwa.

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 437 § 2 kodeksu postępowania karnego, wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia zasądzając dochodzone odszkodowanie i zadośćuczynienie zgodnie z żądaniem wnioskodawcy ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Ponadto wniósł o zasądzenie kosztów reprezentacji wnioskodawczyni z urzędu, wobec ich niepokrycia przez moją mocodawczynię.

Pełnomocnik wnioskodawczyni E. R. na zasadzie art. 444 k.p.k. oraz art. 425 § 1 i 2 k.p.k. zaskarżył wyżej wymieniony wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 28 września 2015 r. w całości na korzyść wnioskodawczyni E. R..

Na podstawie art. 427 § 1 i 2 k.p.k., art. 438 pkt 2 k.p.k. zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie przepisów postępowania, które mogły mieć wpływ na treść orzeczenia, tj.:

1. art. 410 k.p.k. i art. 4 k.p.k., polegające na niedokonaniu przez Sąd analizy całokształtu okoliczności sprawy, skutkiem czego wniosek został oddalony pomimo, iż wobec J. R. orzeczono oprócz łącznej kary pozbawienia wolności, również karę dodatkową w postaci pozbawienia praw publicznych i obywatelskich praw honorowych na okres 5 lat - jedynie za czyn z pkt a) wyroku z dnia 31 marca 1949 r. sygn. akt:

Sr 118/49 Wojskowego Sądu Rejonowego w Szczecinie - a więc jako represja wyłącznie za działalność niepodległościową;

2. art. 7 k.p.k., poprzez przekroczenie zasad prawidłowego rozumowania i doświadczenia życiowego i uznanie, że represje po zakończeniu odbywania kary pozbawienia wolności, nie mają znaczenia dla sprawy oraz nie wynikają w sposób bezpośredni z pozbawienia wolności, wobec tego, że przekraczały one czas pozbawienia wolności;

3. art. 4 k.p.k. oraz art. 410 k.p.k., polegające na niedokonaniu przez Sąd analizy okoliczności sprawy i ukształtowanie stanowiska, że wykonanie kary pozbawienia wolności w wymiarze 9 lat stanowi wykonanie słusznej i sprawiedliwej kary za przestępstwo kryminalne, gdyż nie przekracza wymiaru tej kary, pomimo iż kara łączna w wymiarze 12 lat pozbawienia wolności (po amnestii) została orzeczona za wszystkie 5 czynów od a-e wyroku, i została uznana w całości za odbytą.

Na podstawie art. 427 S 1 k.p.k. wniósł, aby Sąd Odwoławczy:

- korzystając z uprawnień przewidzianych w art. 437 § 1 i 2 k.p.k. zmienił zaskarżony wyrok, orzekł odmiennie co do istoty sprawy i zasądził kwotę 300.000 zł na rzecz wnioskodawczyni E. R. zgodnie z wnioskiem, z tytułu odszkodowania i zadośćuczynienia.

Jednocześnie wniósł, o:

- zasądzenie na jego rzecz kosztów nieopłaconej w całości ani w części pomocy prawnej udzielonej wnioskodawczyni E. R. w postępowaniu apelacyjnym z urzędu.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Argumenty podniesione w apelacjach obu pełnomocników wnioskodawczyń uznać należy za trafne a apelacje za zasadne, w konsekwencji których zaszła konieczność wydania orzeczenia o charakterze kasatoryjnym. Ustosunkowując się łącznie – a to z uwagi w istocie na tożsamość zarzutów podniesionych przez skarżących – w pierwszej kolejności konieczne jest stwierdzenie, iż charakter i zakres uchybień podniesionych w apelacjach, a z drugiej strony braku o charakterze podstawowym w ustaleniach sądu pierwszej instancji, uniemożliwiały sądowi apelacyjnemu wydanie wyroku o charakterze reformatoryjnym.

Autorzy apelacji skutecznie atakują ustalenie Sądu pierwszej instancji, zawarte na s. 5 uzasadnienia wyroku, iż ... W ocenie Sądu pozbawienie wolności J. R. w okresie od dnia 17 października 1948 r. do dnia 17 października 1957 r. stanowiło wykonywanie sprawiedliwej i słusznej kary w odniesieniu do czynu, za który został skazany w pkt. e wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego w Szczecinie z dnia 31 marca 1949 r. o sygn. Akt SR 118/49. Jakkolwiek Sąd pierwszej instancji prawidłowo ustalił, iż czyny opisane w pkt. a – d ww. wyroku, za które J. R. został skazany miały charakter polityczny, gdyż związane były z prowadzeniem przez niego działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w rozumieniu z art. 1 ust. 1 ustawy lutowej, to uwadze tego sądu umknął rodzaj kar orzeczonych za przestępstwa opisane w pkt. a – d tego wyroku.

Przypomnieć zatem wypada, iż J. R. za czyn opisany:

- w pkt. a, został skazany na karę 15 lat pozbawienia wolności oraz **ustratę praw publicznych i obywatelskich praw honorowych na 5 lat i przepadek całego mienia (podkreślenie sądu apelacyjnego)**,
- w pkt. b dwukrotnie na karę 12 lat pozbawienia wolności,
- w pkt. c na karę 6 lat pozbawienia wolności,
- w pkt. d za przestępstwo z art. 4 § 1 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. na karę dożywotniego pozbawienia wolności,
- w pkt. e za przestępstwo pospolite z art. 24 § 1 KKWP w zw. z art. 259 k.k. na karę 10 lat pozbawienia wolności.

Wojskowy Sąd Rejonowy w Szczecinie orzekł wobec J. R. karę łączną dożywotniego pozbawienia wolności. Zarówno z treści aktu oskarżenia, jak i z treści i stylistyki wyroku jasno i bezdyskusyjnie wynika, iż przestępstwa o charakterze politycznym wyeksponowane zostały w pierwszej kolejności, co wynikało przede wszystkim z najwyższego poziomu społecznej szkodliwości tych czynów, skoro godziły w podstawy ówczesnego ustroju, jak i z reguły wyższą sankcją karną w stosunku do przestępstw pospolitych. Analiza wyroku b. Wojskowego Sądu Rejonowego w Szczecinie bez reszty o tym przekonuje. Kary za te przestępstwa opisane w pkt. a, b, d, były zdecydowanie wyższe od kary za przestępstwo opisane w pkt. e, zaś kara dożywotniego pozbawienia wolności za przestępstwo posiadania broni opisane w pkt. d, była drugą pod względem surowości represji karnej (za karą śmierci), zagrożoną w KKWP i w dekreście z dnia 13 czerwca 1946 roku.

Trafny jest zarzut pełnomocnika wnioskodawczyni E. R. zawarty w pkt. 1 apelacji, iż skazanie J. R. za przestępstwo opisane w pkt. „a” wyroku b. (...) w S., obok kary 15 lat pozbawienia wolności, także kar dodatkowych: **ustratę praw publicznych i obywatelskich praw honorowych na 5 lat i przepadek całego mienia, stanowiły**

represję wyłącznie za prowadzenie działalności o charakterze niepodległościowym. Okoliczność ta w ogóle umknęła uwadze Sądowi pierwszej instancji, gdyż nie stanowiła ani przedmiotu ustaleń, ani przedmiotu rozważań tego sądu w aspekcie żądania wniosku. Już choćby ten fakt uwidocznił mankamenty zaskarżonego wyroku, skutkujące koniecznością jego uchylenia.

Trafny jest także zarzut pełnomocnika wnioskodawczyni H. R., szczegółowo opisany w pkt. 3 apelacji o bezpodstawnym uznaniu braku adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy wykonaniem wyroku b. Wojskowego Sądu Rejonowego w Szczecinie z dnia 31 marca 1949 roku a działalnością J. R. na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w rozumieniu art. 1 ust. 1 ustawy lutowej. Zebrany w sprawie Sr 118/49 materiał dowodowy, choćby w samej treści wyroku, jak i jego uzasadnieniu, w zestawieniu z materiałem dowodowym w postaci notatek i opracowań organów bezpieczeństwa Państwa po zwolnieniu J. R. z zakładu karnego, aż do jego śmierci, bez cienia wątpliwości przekonuje, iż osoba ta była w stałym zainteresowaniu tych organów; była pod stałą obserwacją i inwigilowana zarówno w miejscach pracy, jak i w miejscach zamieszkania; co więcej także rodzina represjonowanego była dotknięta tymi szykanami.

Zasadny jest także zarzut ww. pełnomocnika opisany w pkt. 4 apelacji o bezpodstawnym uznaniu, że represje, jakie spotkały J. R. po zakończeniu odbywania przez niego kary pozbawienia wolności wskutek amnestii, nie mają znaczenia dla sprawy, podczas gdy z przeprowadzonego w toku rozprawy dowodu z akt Instytutu Pamięci Narodowej wynika, że podstawową ich przyczyną było uprzednie skazanie za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Wszystkie te braki i mankamenty wyroku, a w następstwie tego brak stosownych ustaleń i rozważań w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku (przy czym nie chodzi o wady uzasadnienia w kontekście brzmienia art. 424 § 1 k.p.k), lecz o niedostrzeżenie istoty sprawy, istoty problemu, sprowadzającego się do właściwego nadania znaczenia prowadzenia działalności przez J. R. na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w rozumieniu art. 1 ust. 1 ustawy „lutowej”, a w konsekwencji skazanie go w pkt. a – d wyroku za prowadzenie takiej działalności, w następstwie której J. R. podupadł na zdrowiu, wymagał leczenia, w tym leczenia psychiatrycznego a w dalszej konsekwencji był represjonowany, aż do śmierci, uniemożliwiają sądowi apelacyjnemu wydanie orzeczenia o charakterze reformatoryjnym, w konsekwencji czego zaszła konieczność uchylenia wyroku w całości i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy sąd ten winien poczynić ustalenia, czy orzeczone kary dodatkowe w postaci utraty praw publicznych i obywatelskich praw honorowych na 5 lat i przepadek całego mienia, zostały wykonane; jeśli tak, to gdy chodzi o przepadek mienia, czego on dotyczył; pomocne w tym względzie, jeśli sąd nie dotrze do materiałów źródłowych w IPN, poczynienie ustaleń ze źródeł osobowych, choćby ponownego przesłuchania wnioskodawczyni E. R., która w ogóle na te okoliczności nie była przesłuchiwana, a w zależności od treści tych depozycji, przesłuchanie innych osób dysponujących stosowną wiedzą.

Konieczne będzie także poczynienie właściwych ustaleń związanych ze stanem zdrowia J. R. przed aresztowaniem i po zwolnieniu go z więzienia, koniecznością leczenia, w tym leczenia psychiatrycznego i ustalenia związku przyczynowego między skazaniem i odbywaniem kary za przestępstwa o charakterze politycznym a stanem zdrowia po odbyciu kary.

Nie może umknąć uwadze sądu, czy J. R. po zwolnieniu z więzienia był w zainteresowaniu ówczesnych organów bezpieczeństwa Państwa, a jeśli tak to poczynienia ustaleń przyczyn tego stanu rzeczy; czy miało to związek z wykonywaną pracą zawodową, możliwościami nauki, podwyższania wiedzy, awansami zawodowymi, możliwością uzyskania przydziału mieszkania dla siebie i rodziny; czy kolejne zmiany miejsca pracy i zamieszkania były naturalnymi wyborami, czy też były związane ze skazaniem w sprawie Sr 118/49.

Poczynione ustalenia muszą zostać poddane wszechstronnej ocenie i być przedmiotem rozważań w kontekście żądań i twierdzeń wniosku. Przy czym Sąd pierwszej instancji baczyc winien, że zasadniczo ciężar dowodu w zakresie żądanego zadośćuczynienia i odszkodowania spoczywa na wnioskodawczyniach reprezentowanych przez pełnomocników.

Sąd Apelacyjny podziela poglądy ukształtowane na tle ustawy lutowej, iż jeżeli nawet kara za czyn na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (w rozpoznawanej sprawie czyny opisane w pkt. a – d wyroku b. Wojskowego Sądu Rejonowego w Szczecinie w sprawie Sr 119/40), nie była wyższa od kary za przestępstwo pospolite dokonane przez tę samą osobę (pkt. e ww. wyroku), w sytuacji gdy skazany na te kary nie odbył w ramach kary łącznej, orzeczonej przy zastosowaniu zasady absorpcji, niczego więcej nad to, jaką karę powinien odbyć za przestępstwo kryminalne (jak w rozpoznawanym judykacie), to rzeczą sądu jest powinność rozważenia, a w konsekwencji zasadność zasądzenia zadośćuczynienia z powodu uznania za nieważne czynów popełnionych z przyczyn politycznych oraz zasądzenia odszkodowania z powodu wykonania kary dodatkowej za czyn opisany w pkt. a ww. wyroku, o ile wnioskodawcy udowodnią powstanie szkody związanej z wykonaniem kary konfiskaty mienia w całości. Kwestia wysokości zadośćuczynienia pozostaje sprawą otwartą, przy czym nie może być to kwota symboliczna z jednej strony, a z drugiej nie może być zbliżona do kwoty, jaką by sąd zasądził, gdyby nie było skazania za przestępstwo kryminalne.

Z tych wszystkich względów, Sąd Apelacyjny orzekł, jak na wstępie.